

TÜRK HUKUK TARİHİ

1.HUN DEVLETİ: Türklerin kurduğu ilk devlet Hun devletidir. Mete'nin devletin büyümesinde çok önemli katkıları olmuştur ne zaman kurulduğu bilinmemektedir.

2.GÖKTÜRK DEVLETİ: Tarihte Türk ismini taşıyan ilk devlettir. Bumin Kağan tarafından MS.552 de kurulmuştur. Batı tarafında hakimiyeti İstemi Kağan'a verildi. Devlet 10milyonKM2 toprağa ulaştı.

3.UYGUR DEVLETİ: Orhun kitabelerinde Göktürlere karşı ayaklanmalar ile bahsi geçmektedir. Kutlu Bilge Kül tarafından kurulmuştur. 10 Oğuz boyundan oluşmuştur. Talas savaşında Çinlileri yenmişlerdir. Ölünce oğlu Bilge Kağan olarak Moyen Çar başa geçti. Maniheizm nedeniyle savaşçılıklarını kaybettiler.

TÜRK HUKUK KAYNAKLARI

1.Çin ve İran kaynakları

2.Göktürk kaynakları

3.Diğer edebi eserler(Yusuf Has Hacip ->Kutadgu Bilig, Kaşgarlı Mahmut-> Divanı Lügati Türk)

Eski Türk Devlet Yapısında

Aile->Boy->Bodun->İl(Devlet)

Boy: Aile guruplarından meydana gelen en küçük siyasi birindir. Başında boy beyi vardır.

Bodun: Boyların bir araya gelmesiyle meydana gelir başında hakim boyun boy beyi vardır. Unvanı Yagbu, Şad, İlteber.

HAKAN: Allah tarafından kendisine siyasi hakimiyet(kut) verilmiş, devletin başındaki ulu kimsedir. Hakanlık devleti kuran aile içinde irsidir. Hakan;siyasi idari ve askeri yetkilerle donatılmıştır.

-Komutanları belirler, -kumanda eder, -ilahi yetkileri vardır, -kanun koyma yetkisi vardır, -yönetim saltanat şekildedir, -yargılama yapar, -devletin sancağı sayılan ve kutsal kabul edilen altın kurt başı hakanın çadırı otağı ya da sarayının önünde tutulur.

Eski Türk devletleri Merkeziyetçi birer monarşidir. Boy beylerinin varlığı merkeziyetçi yapıyı yumuşatmaktadır. Keza kurultay ve töre hakanın iktidarını sınırlamaktadır.

KURULTAY: Türk devletlerinin işleyişinde kurultay, toy, devlet meclisi denen toplantılar yapılırdı. Devlet bünyesindeki aşiret ve boylarını katılım ile oluşur. Hem devlet işlerinin görüşüldüğü siyasi ve askeri bir meclis hem dini ayin ve ibadetlerin yapıldığı tören hem de bazı eğlencelere sahne olan bir şölendi.

-Yılın 1. 5. Ve 9. aylarında olmak üzere üç kez hakanın sarayında yapılırdı.

-2.toplantıda hakana bağlılık belirtilir, toplantıya katılmayanlar için bağlılığından şüphe duyulurdu.

-3.Toplantıda askeri konular görüşülürdü.

-Yasama görevi görür alınan siyasi ve askeri kararlar hakanı bağlardı.

TÖRE: Sosyal ve hukuki kuralların bütününe töre denir. Törenin bir örf adet hukuku şeklinde Türklerin kurduğu devletlerin birinden diğerine geçtiği görülmektedir.

Törenin oluşması:

-Halk arasında var olan adetlerin belirli bir süre sonra hukuki karakter kazanmasıdır.

-Hakanın iradesi

-Kurultayda alınan kararlar

VEZİRLER: Bakan(Ayguci, Üge) önemli konularda hakana yardımcılık yaparlardı. Sayıları kaynaklara göre 9 idi 6 dışbakan ve 3 içbakan

CEZA HUKUKU: Türk devletlerinde cezalandırma yetkisi devlete aittir. İhkak-ı Hak yasaktır. Hakana yönelik siyasi suçlarda yargılamayı bizzat hakan yapardı. Diğer suçlarda hakimler yargılama yapardı suçlar ağır suçlar ve hafif suçlar olarak 2'ye ayrılırdı. Ağır suçlar idam, hafif suçlar para cezasıdır. Hakimlik itibarlı bir meslekti.

AİLE HUKUKU: Aileyi oluşturan esaslar örf adet hukuku şeklinde ortaya çıkmıştır. Türk ailesine pederi aile denmektedir. Evlenen erkekler evden ayrılır ayrı bir ev kurardı, aile yuvası geride kalan en küçük erkek evlada kaldırdı.

EVLENME: Taraflar evlenme konusunda anlaşınca kızın ailesine dönecek kalını tespit ederlerdi. Evlilikten önce nişanlılık dönemi vardır. Türklerde ölen babanın ikinci eşi ile oğlun yada yenge ile küçük kardeşin evlenmelerine de rastlanmaktadır.

KALIN: Evlenme anında kızın ailesine yapılan ödemedir. Düğün bu ödeme yapılırca olurdu. Bu miktar sosyal ve iktisadi duruma göre belirlenir ve dört bölümden oluşur. Bunun bir satış bedeli olduğunu iddia edenler de olmuştur.

1.Karal Mal: Söz kesme anında kız babasına verilen, çeyiz hazırlamakta kullanılan maldır.

2.Yelü: Nişanlı erkeğin ilk ziyaretinde verdiği hediyedir.

3.Tüy Mal: Düğün masraflarına katılmak için verilen maldır.

4.Süt Hakkı: Kızın annesine damat tarafından verilen hediyedir.

Nişanın bozulması durumunda kızın ağır kusurlu olduğu haller dışında kalın geri alınmazdı.

BOŞANMA: Aile birliğinin yürümediği, kocanın kadına fena muamelesi, iktidarsız olması, gayrimeşru ilişkiye girmesiyle kadının boşanma hakkı vardır. Kocanın kusurlu olması halinde kalın iade edilmezdi, kadın getirdiği çeyizi geri götürüldü.

EVLAT EDİNME: Türk devletlerine evlat edinme uygulaması vardı, evlatlık bazen karşılıksız bazen de süt sevinci denilen bir bedel ile yapılırdı.

MİRAS HUKUKU: Evlenmiş ve aileden mal olarak ayrılmış erkek çocuk ile çeyiz olan kız çocuğun miras hakkı yoktur. Miras dul kalan eş ile erkek çocuklara aittir. Baba ocağı en küçük erkek çocuğa aittir.

İSLAMİYET SONRASI TÜRK HUKUKU

Müslüman Türklerin ilk kurduğu devlet Mısır'da 880 yılında Tolunoğulları devletidir ancak Türklerin müslüman olmalarında en önemli şey Karahanlı Devletini oluşturan boyların küteller halinde islamiyeti seçmeleridir. Bu dönemin en büyük devletleri Selçuklu ve Osmanlı devletidir.

İSLAM HUKUKUNUN TEMEL KAYNAKLARI

1.Kitap(Kuran'ı Kerim), 2.Sünnet, 3.İcma, 4.Kıyas, 5.İstihsan, 6.Maslahat(Mesalih-i Mürsele), 7.Örf, 8.Sahabe Fetvası

1.Kitap(Kuran'ı Kerim): İslam hukukçusu bir hukuki problemi çözmek isterse ilk kaynak . İlgili hüküm varsa uygulanacak kural odur. Hz. Peygamberin 23 yıllık Peygamberlik hayatı boyunca bölüm bölüm gelmiştir her bağımsız bölüme sure, sureleri oluşturan cümlelere de ayet denir. Kuran'ı Kerim'deki hukuk ile ilgili ayetlerin islam hukukçularınca yorumlanmasına fıkıh denir.

2.Sünnet: Hz. Peygamberin sözleri davranışları veya başkalarının söz ve davranışlarını onaylamasıdır.

a. Sözlü sünnet Hz. Peygamberin sözleri, **b. Fiili sünnet** Hz. Peygamberin davranışları,

c. Takriri sünnet başkalarının söz ve davranışlarını onaylamasıdır.

Kitapta bir hüküm bulunmadığında sünnete başvurmak zorundadır. Peygamberin tüm söz ve davranışları sünnet kapsamına girmez, onun Peygamber olarak söyledikleri yaptıkları sünnet kapsamına girer. Sünnet Kuranı Kerim'de olmayan bir konuda norm koyabilir. Sünnetleri konularına göre bir araya getiren büyük hadis koleksiyonlarından en itibarlı 6 tanesi kütüb-i sitte yani altı kitap büyük üne kavuştu. Sünnet iki kısımdan oluşur. Senet ve Metindir.

Senet: Metnin ilk kaynağından 3.asrın ortalarına kadar getiren kimselerin isim zinciridir.

Metin: Hz. Peygamberin söz ve davranışlarını anlatan kısımdır.

Senetteki Ravi Sayısına Göre Hadisler

a) Mütevâtir: Her nesilde yalan üzerine birleşmeleri mümkün olmayan çok sayıda Ravi tarafından rivayet edilen.

b) Meşhur: 1. ve 2. nesilde Ravi tarafından rivayet edilmişken sonraki nesillerde çok fazla Ravi tarafından rivayet edilen hadisler.

c) Ahad(Birli): Her nesilde bir kişi tarafın rivayet edilen hadistir.

3. İCMA: Kuran'da ve sünnette olmayan konularda islam hukukçularının hukuki bir mesele üzerinde herhangi bir dönemde görüş birliğine varmalarıdır. İcmanın kitap ve sünnete dayanması gerekmektedir. İcma bir tür içtihadı birleştirme karardır ve bağlayıcıdır. İcma sarıh(açık) icma ve sükuti(zımnı) icma olarak ikiye ayrılır. Sarıh icma bir konudaki tüm hukukçuların açıkça görüş bildirmeleri ve bu görüşlerin aynı noktada birleşmesidir. Sükut İcma bazı hukukçuların görüş bildirmeleri diğerlerinin karşı çıkmasıdır.

4.KIYAS: Hakkında herhangi bir hüküm bulunmayan hukuki meselenin, hakkında hüküm bulunan başka bir hukuki meseleye benzetilmesine kıyas denir. Hüküm bulunan mesele asıl, hüküm bulunmayan meseleye fer(makis), aralarındaki ortak nedeni illet, sonuca da hüküm denir.

5.İSTİHSAN: Kıyasla(açık kıyas) sabit olan bir hükümden ayrılıp, başka bir kıyasa(gizli kıyasa) başvurma işlemidir. Özel bir meselede genel kurallardan ayrılarak başka bir kuralın benimsenmesidir.

6.MASLAHAT(MESALİH-İ MÜRSELE): Hakkında kitap, sünnet, icma ve kıyas bulunmayan bir hukuki meselede fayda/yararlılık sonucuna göre hukukçunun karar vermesidir.

Maslahatin bir hukuk kaynağı olabilmesi için kitap, sünnet ve icma ile sabit olan bir hükme aykırı olmaması gerekir. Maliki ve Hanbeli Mezhebi ayrı bir hukuk kaynağı olarak görürken Şafilerle Hanefiler yeterli görmezler.

7.ÖRF: İnsanların sürekli olarak yapageldikleri işlere örf/adet denir. Kitap, sünnet ve icmanın olmadığı durumlarda hukuk kaynağı olmuştur. Örf ve adetin yerel nitelikleri taşıması Kuran'ın yorumlanmasında da etkili olmuştur.

8.SAHABE FETVASI: Sahabe ve Hz. Peygamberi gören ve bir süre onunla birlikte olan kimselerdir. Bu insanların hukuki görüşleri kitap, sünnet ve icmanın bulunmadığı durumlarda hukuk kaynağı olarak kabul edilmiştir. Sahabenin ittifak ettiği konular bağlayıcıdır ve bunlar icmadır.

İSLAM HUKUKUNUN DÖNEMLERİ

A) HZ. PEYGAMBER DÖNEMİ: İslam hukukunun oluşumunda en önemli bölümüdür. Mekke dönemi ve Medine dönemi olarak ikiye ayrılır.

1.Mekke dönemi: 13 yıl sürmüştür. İslam dinini insanlara duyurmaya ve insanları bu dine kazandırmaya çalışıldığı dönemdir. Bu dönemde gelen ayetler daha çok Allah'ın birliği Peygamberin varlığı üzerinedir ortada bir siyasi yapı yoktur.

2.Medine dönemi: Müslümanlar kalabalık ve toplumda ağırlıkları vardır. Bir siyasi yapı oluşmuş adeta Medine'de bir islam devleti kurulmuştur. İslam hukuku yavaş yavaş oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde kitap ve sünnet 2 temel kaynaktır.

B) DÖRT HALİFE VE SAHABE DEVRİ: Hz. Peygamberin 632'de ölmesi islam hukuku açısından iki temel kaynağı kitap ve sünnetin kesilmesin demektir. Bundan sonra kitabın hukuki yorumu yani fıkıh ilmi gelişti. Bu dönemde sahabe fetvası da önemli bir hukuk kaynağı olmuştur. Devletin sınırları genişlemiş farklı sosyal ve yapı ve kültürler islamiyete dahil olmuştur. Dört halife döneminde halifeler hukuki sorunların çözümünde doğrudan rol oynamışlardır. Dört halife döneminde halifeler hukukçu sahabelerin görüşlerine çok önem verirler. İslam devletlerinin idari yapısını çekirdeği olan divan bu dönemde oluşmuştur. Yürütme ve yargının ayrılması da bu dönemde olmuştur. Farklı içtihatların oluşması farklı mezheplerin oluşmasına temel olmuştur.

C) TABİİLER DÖNEMİ: Emevilerin hüküm sürdüğü, Hz. Peygamberden sonra ikinci neslin yaşadığı dönemdir. İslam devleti bu dönemde genişlemeye devam etmiştir. Arap Yarımadası dışında yeni hukuk meseleleri doğmuştur. Bu dönemde ıslahat faaliyetlerinde iki farklı okul vardır.

1.Ehli Hadis: Problemleri kitap ve sünnet ışığında çözüyordu.

2.Ehli Rey: Kitap ve sünnet kaynaklığı konusunda tereddüt etmeyen ancak burada hüküm bulunmadığından rey yönelen kimselerdir.

Rey: Hukuki meseleye uygulanacak çözümleri bulurken kendi yorumunu da katmadır.

D) MEZHEPLERİN TEŞEKKÜL DÖNEMİ: Hicri ikinci asrın başından dördüncü asrın ortasına kadar devam etmiştir. Bu dönemin en belirgin özelliği mezheplerin teşekkülü ve bu mezheplerin ortaya koyduğu esasların sistemleştirilmesi ve yazılı hale getirilmesidir.

1.Hanefi Mezhebi: Kurucusu Ebu Hanife'dir. Fıkıh mezhepleri içinde en fazla taraftarı olanıdır. Küfe merkezde olup rey okulunun en önemli temsilcisidir. Toplu icthad faaliyetleri yapılmıştır. Hadisler konusunda çok dikkatli davranmıştır.

2.Maliki Mezhebi: Kurucusu İmam Malik'tir. Hukuki meseleleri talebeleriyle tartışmazdı. Farazi sorular üretmez, böyle soruları da cevaplamazdı. Kitap ve sünnetin yanı sıra Medine'deki yerleşmiş teammüllere önem verirdi. Kitap, sünnet, icma amel-i ehl-i Medine(Medine tahammülü) – kıyas - sahabe fetvası - maslahat – örf/adet - seddi zera-i – istihsan - istislah sıralamasını kullanırdı. Kendi içtihatlarını topladığı muvatta isimli eseri vardır.

3.Şafi Mezhebi: Muhammed İdris Eş Şafi, Hz. Peygamberin kabilesi kureyştendir. Kendisine kadar olan mezheplerin sentezini yaptı. Fıkıh, hadis ve rey okullarının sentezidir. İmam Şafi kitap sünnet ve icmanın kaynaklığında diğer mezheplerden farklı düşünmektedir ancak sünnete daha çok önem verirdi. İlk defa islam hukuk ilminin esaslarını(usul-ü fıkıh) yazılı hale getirdi.

4.Hanbeli Mezhebi: Ahmed Hanbel tarafından kuruldu. Hadis okulunun en önemli temsilcisidir. Hanbel sünnete hatta bunların zayıf kabul edilenlerine bile ayrı önem vermiş, kıyası tercih etmiştir. Suudi Arabistan'daki resmi mezheptir.

E) TAKLİT DÖNEMİ: Hicri 4.asırdan 13. asra kadar olan dönemde yani “Mecelle-i Ahkam-ı Adliye”nin hazırlanmasına kadar geçen uzun dönemde bu döneme geçmiş dönemlerde oluşmuş fıkıh mezheplerinin ortaya koyduğu yorumlar genişletilmiştir. Fıkıh ilmi durgunluk dönemine girmiştir. Bu döneme kadar yetişmiş hukukçuların görüşlerine aykırı görüş çıkmamıştır. Sosyal yapı fazla değişmemiştir. Bu dönemde usul-i fıkıh eserler kaleme alınmıştır. İslam hukukunun resmi tedvin teşebbüsleri olmuştur.

F) KANUNLAŞTIRMA VE YENİ İÇTİHAT DÖNEMİ: Osmanlı döneminde mecelle-i ahkam-ı adliye(1869-1876) hazırlanışı islam hukuk tarihinde yeni bir dönemdir. Mecelle ile ilk defa bir devletin öncülüğünde islam hukukuna dayalı kanunlaştırma hareketi başlamıştır. Bu hareket 1917 Hukuk-i Aile kararnamesi ile devam etmiştir. Böylece İslam Hukuku modern kanunlaştırma tekniğine uygun uygulama alanına sokulmuştur.

İSLAM HUKUKUNUN ÖZELLİKLERİ

1) Dini Kaynaklıdır: Temel esasları Allah ve Hz. Peygamber tarafından belirlenmiştir. Birinci kaynak kitap, ikinci kaynak sünnettir. Bu iki kaynaktan hüküm varsa bu hükümler uygulanmak zorundadır. Bu özellik onu kendine özgü(sui generis) yapmaktadır. Kitap ve sünnet dışındaki kaynaklar beşeri kaynaklardır. Hem dünyevi hem uhrevi ikili bir yapıyı vardır.

2) Hukukçuların Ferdi İctihatları İle Oluştur: Dört Halife dönemi dışında içtihatların oluşumunda devletin katkısı olmamıştır. Çünkü dört halife de müctehid hukukçu idi. İslam Hukuku ferdi içtihatlarla oluşmuş, hatta Hz. Peygamberde bunu teşvik etmiştir.

3) Meseleci(Kazuistik) Metotla Doğmuştur: İslam Hukuku başlangıçta tek tek hukuki meselelere getiren çözümler ve yorumlarla doğmuştur. Genel hükümler konmak yerine her mesela ayrı ayrı ele alınmıştır. Hicri 3. asırdan itibaren genel kaideler konmaya başlamıştır.

OSMANLI DÖNEMİNDE HUKUK

Osmanlı Hukukunun genel yapısı Şer-i ve Örf-i karakterli olmasıdır.

Şer-i Hukuk: Klasik fıkıh kitapları içinde yer alan ve geçmiş dönemlerde devletin müdahalesinden bağımsız oluşan hukuktur. Müctehid hukukçuların içtihatlarına dayanır.

Örf-i Hukuk: Padişah emir ve fetvalarından oluşan hukuktur. Bu hukukun oluşmasında devletin en üst kademelerindeki devlet adamlarından oluşan Divan-ı Hümayun ve örf-i hukuktan sorumlu nişancıların önemi büyüktür. Padişah tarafından konan hukuk kuralları

onların hayatlarıyla sınırlıdır. Her padişah yürürlükte kalmasını istediği kanun ve imtiyazları yenilemesi gerekirdi.

Kanunname: Kanunnameler daha çok kamu görevlilerinin uyması için çıkarılmıştır. Askeri ve idari yetkililerin vatandaşlara keyfi ceza ve uygulamalarına engel olmak amacıyla hazırlanmıştır. Kanunnameler halka duyurulur ve halkın kanuni haklarını öğrenmesi sağlanırdı. İslam hukukunda özellikle kitap ve sünnet tarafından teferruatlı olarak düzenlenmemiş alanlarda devlet başkanı olan Padişah'a uzun asırlar boyunca ceza ve mali konularda düzenleme yapma imkânı ortaya çıkmıştır. Şer-i Hukuk ve Örf-i Hukuk birbiri ile uyum içerisinde olmuştur. Osmanlı Padişahları Şer-i Hukuk'un düzenlediği konularda kanun koymamaya, diğer konularda da kanun koyarken Şer-i hükümlere ters düşmemeye özen göstermişlerdir. Kanunnamelerin şer-i hukuka uygunluğu Şeyhülislam tarafından kontrol edilirdi. Hem örf-i hem şer-i hukukun aynı mahkemelerde kaza edilmesi(yargılama faaliyeti) ikisinin uyumunu da arttırmıştır.

OSMANLI'DA MAHKEMELER

Şer'iyye Mahkemeleri: Osmanlı devletinin başlangıcından tanzimata kadar her türlü hukuki ihtilafın çözüldüğü yerdir. Burada Kadı ve yeteri kadar yardımcısı bulunurdu. Genelde tek hakimli mahkemelerde kadılar zaman zaman müftülerinde görüşlerini alırdı. Kadılar görev yaptıkları bölgelerde görev yapmazlar ve belli sürelerde tayin edilirdi. İslam hukukunda Osmanlı'da genelde yürütme ve yargı ayrı olmuştur. Kadı görev yaparken mülki amirlere bağlı çalışmazdı. Kadılar yargılama işlemleri dışında noterlik görevlerini de yerine getirirlerdi. Hem hukuk hem de ceza davalarına bakarlardı. Kapitülasyonlardan sonra yabancıların davalarına konsolosluk mahkemeleri bakmaktaydı. Ceza davalarından beylerbeyi, sipahi, subaşı ile iş birliği yapardı. Yargı faaliyetlerini icra ettikleri sırada kadılara naipler yardım ederdi. Kadıların ayrıca noterlik evlendirme, boşama, çarşı pazardaki ürünlerin kontrolü gibi birçok idari görevi de vardı. Kadıların bir diğer yardımcısı da müşahit yani yargılama gözlemcisidir. Kadıların miras taksimatı yapan yardımcıları ise kassamlardır. Kadı'nın verdiği kararları yazan katipler vardı.

Divan-I Hümayun: Zaman zaman kadıların vermiş oldukları kararları temyiz etmişlerdir. Bazı davalara ise ilk ve son derece mahkemesi olarak bakmışlardır. Özellikle örf-i ceza davaları ile kamu görevlilerinin taraf olduğu davalara bakardı. Kadıların verdiği kararların bozulması halinde karar ya aynı mahkemeye ya da başka bir mahkemeye geri gönderilirdi.

Veziriazam Divanı: Veziriazam başkanlığında toplanılırdı. Veziriazam bu divanda şikayetleri dinler, adli ve idari mahkeme olarak da zaman zaman görev yapmıştır.

Kazasker Divanı: Ordu kadılığı olarak görev yapan kazaskerler vardı. Kazaskerler kadıların tayini ile ilgilenmiştir. Kazaskerlerin ayrıca kendi divanlarında yargılama yetkileri de vardı. Bazı davalara bizzat kazaskerlerin bakması yönünde fermanlarda vardır.

FETVA - KAZA İLİŞKİSİ

Fetva: Dini ve hukuki sorulara verilen cevaplardır. Fetva vermek için merkezi bir otorite tarafından tayin edilmek gerekmiyip. Hukuk bilgisine sahip olmak yeterlidir. Halkın hukuki ve dini bilgisi olanlara başvurarak fetva alması bir kısım hukuki problemlerin çözümünde kadıya gidilmeden çözülmesine yarıyordu. Bu nedenle Osmanlı devletinde vilayet sancak kaza gibi bölgelere kadılarla birlikte müftülerde tayin ediliyordu. Zaman zaman kadılar tarafından da fetva istenmiştir. Özellikle Şeyhülislam'ın verdiği fetvaların ağırlığı fazlaydı. Fetvanın uygulanmasını Padişah emrederse kadılar için bağlayıcı hale gelirdi.

Kaza: Yargı alanını ilgilendirdiği için devlet otoritesini temsil eden kadının mahkemeye intikal eden bir davada verdiği kararın taraflar için bağlayıcılığını ifade eder. Kaza bir yargılama faaliyetidir. Ortaya çıkan uyuşmazlıkların kadı tarafından usulüne uygun hükme bağlanmasıdır.

OSMANLI HUKUKUNUN BİLGİ KAYNAKLARI

1. Kitaplar: Şer-i hukuk alanında çoğu medreselerde ders kitabı olarak okutulan fıkıh kitapları aynı zamanda kadılara mahkemelerde aradıkları hükümleri bulmakta yardımcı oluyorlardı.

2. Fetva Mecmuaları: Kadıların ikinci önemli bilgi kaynağı fetva mecmualarıdır. Sual cevap şeklinde hazırlanan ve sorulan soruya kesin cevaplar veren fetvalar içeren bu mecmualar en çok karşılaşılan sorunlara yer vermesi, Hanefi mezhebi içinde hakim görüşü bildirmeleri sebebiyle çok sık başvurulmuş bir kaynak olmuştur. Kadıların hükümlerine özellikle bir Şeyhülislam fetvasına dayandırması önemliydi.

3. Kanunnameler: Padişahların daha ziyade örf-i hukuk alanında koymuş oldukları kanunları toplayan bu kanunnameler 3 gruptur.

a) Belli bir konuda hüküm içerenler.

b) Sancak ve vilayetlerdeki arazi ve vergi kanunlarını toplayan vilayet ve sancak kanunları

c) Bütün imparatorlukta uygulanan genel hükümler içeren kanunnameler.

4. Şer'iyeye Sicil Defterleri: Mahkemelerde yapılan her türlü işlemlerin suretlerinin yer aldığı sicil defterleridir. İslamiyetin ilk dönemlerinden beri tutulmuştur. Hükme bağlanan davaların ispatında kullanılmaktadır. Ayrıca evlenme, boşanma, satış, vakıf kurma gibi ilk dönemlerden beri mahkemelerde yapılan işlemlerin mevcudiyetinin ispatında kullanılmıştır.

DEVLETİN YAPISI VE İŞLEYİŞİ

Devletin temel yapısını ve diğer kanunların uymaları gereken ana esasları ve fertlerin temel hak ve hürriyetlerini belirleyen esas teşkilat kanunu ve anayasalar İslam hukuk geleneğinde yoktur. İslam hukukunda devlet öncülüğünde hazırlanmış resmi kanun metinleri bulunmaktadır. İslam hukukunda kitap ve sünnet hangi alanı düzenlemiş olurlarsa olsunlar, bu anlamda bir anayasadır.

Medine Anayasası: Bu belge yeni bir devletin “Medine Devleti”nin kuruluş belgesi özelliğini taşımakta ve devleti oluşturan fert ve grupların tabi olduğu bir takım esasları ortaya koymaktadır. İslami kaynaklarda “Sahife” olarak adlandırılmaktadır. Medine’de bulunan tüm grupların kabul ettiği belgeye göre Medine bir siyasi bütün olarak ele alınmaktadır. Bu gruplara bu metinle dahili bir muhtariyet tanınmaktadır. Dış düşmanlara birlikte karşı koyma konusunda anlaşılmıştır. Hazreti Peygambere yargı yetkisi verilmiştir. Bu belgede Yahudilerin din ve vicdan hürriyetine ait esaslarda açıkça belirtilmiştir. Hazreti Peygamber adeta devlet başkanı olarak konumlandırılmıştır.

Fatih’in Teşkilat Kanunnamesi: Türk hukuk tarihinde uzunca bir süre anayasal bir belge olarak nitelendirilebileceğimiz bir belge uzun süre oluşmamış bu konuda genelde teamülü uygulamalar esas olmuştur. Fatih zamanında bu teamülü uygulamalar yazılı hale getirilerek ünlü teşkilat kanunnamesi ortaya çıkmıştır. Bu kanunname devletin esas yapısını düzenleyen bir anayasa olarak ele alabiliriz.

Kanun-i Esasi(1876): Osmanlı devletinin son yıllarında hazırlanan bu belge batılılaşmanın izlerini taşımaktadır. Devlete yeni bir düzen verme çabalarının yanı sıra devletin içinde bulunduğu dış problemleri de halletme amacı taşır.

İSLAM DEVLET YAPISI

1.Devlet Başkanlığı, 2.Vezaret ve Divan şeklindedir.

1. Devlet Başkanlığı(Hilafet): Devlet başkanlığı din ve dünya işlerini görmek için Hazreti Peygambere halef olmalıdır. Bu makam din ve dünya işlerinin görülmesi için gereklidir. Devlet başkanlığı Sünnilerde hilafet, Şiilerde imamet adıyla anılır. Devlet başkanlığının belirlenmesinde Sünni mezhebinde iki yol vardır. Seçim ve Ahd.

Seçim: İlk halife Ebubekir ve Ali seçimle iş başına gelmişlerdir. Seçimde halifenin sağ eli üzerine kabul eden kimsenin sağ elini koymasıyla olur ki buna Biat denir. Anlamı sözleşmedir. Biat kültürü genelde toplumsal dayanışmayı sağlamak için kullanılırdı. Seçmenlerde 3 vasıf aranırdı. İlim, Rey-Tedbir, Adalet. İlim-Rey Tedbir ile kastedilen devlet idaresinde bilgi sahibi olmaktır.

Ahd-İstiflah: Mevcut halifenin yerine geçecek kimseyi belirlemesidir. Hz. Ebubekir, Hz. Ömer'i ahd yoluyla belirlemiştir. Hz. Ömer de yerine geçecek kişiyi belirlediği 6 kişiden seçilmesini sağlamıştır. Bu usul ile belirlenen kişiye "veliahd" denirdi

Şii Mezheplerde ise Tayinle(Nas) ve Seçimle belirlenirdi.

Tayinle(Nas): İmamiye'ye göre halife(imam) önceki halifenin tayini ile belirlenirdi. Şii mezhebine göre halifenin suçsuz günahsız olması gerekmektedir. Masumu da ancak başka bir masum belirleyebilir. O da başlangıçta Hz. Peygamberin kendisidir. Şii mezhebine göre Hz. Peygamber Hz. Ali'yi, Hz. Ali Hz. Hasan'ı, Hz. Hasan da Hz. Hüseyin'i halife olarak(imam) belirlemiştir. Bu sıralama 12. imama kadar devam eder. 12. imamın mehdi olarak geri geleceğine inanılır.

Seçimle: Seçimle belirlenmesindeki esas, halifenin mutlaka ehlibeyt içinden olması gerektiği şartı ile mümkün olmalıdır görüşüne dayanır.

Devlet Başkanında Aranılan Nitelikler

1. İlim: Halifenin müçtehid derecesinde islam hukukunu bilmesi gerekmektedir.

2. Kureyş Kabilesine mensup olma,

3. İslam toplumunun en faziletlisi olma,

4. Erkek olmak.

2. Vezirlik(Vezaret): Sahip olduğu yetkiye göre Vezir-i tefviz ve Vezir-i tenfiz o.ü. 2ye ayrılır.

Vezir-i Tefviz: Geniş yetkili bir vezirdir. Veliht tayini ve halifenin tayin ettiğini azletme dışında kendi takdir hakkını kullanarak her türlü icraatta bulunabilir. Vezir-i Tefviz'de Kureyş Kabilesinden olmalıdır.

Vezir-i Tenfiz: Daha az yetkili vezirdir. Yetkileri sadece kendisine verilen işlerle sınırlıdır.

3. Divan: Devletin muhtelif fonksiyonlarını üstlenen birime divan denir. Asıl Divan ise devletin genel yönetimi ile yetkili ve sorumlu kılınmış divandır. Devletin genel yönetimi ile ilgili her türlü karar burada alınır. Örneğin Divan-ı Hümayun.

DEVLETİN FONKSİYONLARI

1.Yasama, 2.Yürütme ve 3.Yargı'dır.

1. Yasama: İslam devletinde diğer devletlerdeki gibi bir yasama organı mevcut değildir. İslam hukuku daha çok islam hukukçularının devletten bağımsız yaptıkları içtihat faaliyetleri sonucu oluşmuştur. İslam hukukunda devlet başkanına, hukukun belli alanlarında oldukça geniş takdir yetkisi verilmiştir. Hukukun düzenlemediği yerlerde hukuk tarihinin son dönemlerinde yeni kanun tekniğine göre kanunlaştırma yapılması faaliyetine rastlanmaktadır. Mecelle bunun örneğidir. Ancak bunlar da mevcut hukuki esasların kanunlaştırılması şeklindedir.

2.Yürütme: Yürütme fonksiyonunda halifenin rolü fazladır ancak sınırsız ve mutlak bir iktidara sahip değildir. Halifenin bu alandaki yetkileri islam hukukunun genel prensipleri ile sınırlıdır. Örneğin Halife'nin islam ülkesi vatandaşları ile ilgili yetkileri maslahat ile sınırlıdır.

3.Yargı: Medine şehir devletinde yargı mercii Hazreti Peygamberdi. Halifelerin İslam hukukunda baş kadı olması anlayışı bu geleneğin devamıdır. Halife'nin müctehid hukukçu olması şartı da bu yüzden aranmıştır. Daha sonraki islam devletlerinde hükümdarların yargı divanlarını kurup kendilerine gelen hukuki anlaşmazlıkları çözdükleri bilinmektedir. Hazreti Ömer Döneminden itibaren çeşitli bölgelere idarecilerden bağımsız kadıların görevlendirildiği bilinmektedir. Osmanlı döneminde kadıları kazaskerler atamaktaydı.

DEVLETİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

1.Dini Esaslara Dayanması: İslam devletinin temel yapısını belirleyen iki temel unsur vardır. Kitap ve sünnet. Diğer kaynaklar bu iki kaynağın temel felsefesi çevresinde kullanılır. İslam devletinin temel görevi islam dinini yaymaktır. İslam devleti dini esaslara dayanmasına rağmen teokrasi değildir.

2. Sınırlı İktidar: Halifenin elinde bulundurduğu iktidar sınırlı bir iktidardır. Bu sınırlama halifenin yasama alanındaki sınırlamasından gelmektedir. İslam hukukunun esas yapısı kitap ve sünnettir. Bu anlamda halifeler fermaları ile norm koyamazlar. Halifenin takdir yetkisi genel iradenin hudutlarını aşamaz. Devlet başkanının dilediği zaman da kanun koyamaması, onun yürütme ve yargı alanında da kaçınılmaz olarak sınırlanması sonucunu doğurur. Devlet başkanının yetkileri maslahat ve islam hukukunun genel prensipleri ile sınırlıdır. Bu sınırlı iktidarın aşılması halifeye karşı direnme hakkını ortaya çıkarabilecektir. Halifenin hukuka aykırı emirlerinin de dinlenmeyeceği, islam hukukunun genel kaidelerindendir.

3. Şura Prensibi: İslam devletinin temel özelliklerinden birisi onun şura(danışma) esasına dayanmış olmasıdır. Hz. Peygamber sadece devlet işlerini değil zaman zaman din işlerini de arkadaşlarına danışarak çözüme ulaştırmaya çalışmıştır. Bazen kendisi aksi kanaatte olsa bile çoğunluğun sözüne uymuştur. Emeviler dönemindeki uygulamalar, şura prensibinin yerleşmesini engellemiştir. Osmanlılardaki Divan-ı Hümayun en güzel ve yerleşik örnek olmuştur. Osmanlılarda çok fevkalade durumlarda uygulanan meşveret meclisleri de şura'nın en güzel örneklerindendir.

OSMANLI DÖNEMİ UYGULAMASI

1. Padişah: Osmanlı Devletinin esas yapısı bir islam devleti olması münasebetiyle büyük ölçüde islam hukukuna ve islami devlet geleneğine göre şekillenmiştir. Osmanlı devletinde 17.yy'a kadar padişahların belirlenmesinde yerleşik bir usul bulunmamaktadır. Padişahlık Allah'ın hükümdar ailesinden dilediği şahsa ihsan ettiği bir lütuf olarak kabul edilmiştir. En

liyakatli olanın hükümdar olacağı düşünülmüştür. Ancak Osmanlı'da hanedanın en yaşlı üyesinin padişah olması(Ekberiyet) kuralı yerleşene kadar iki usul yaygın olarak kullanılmıştır.

Seçim: Padişah öldüğünde yeni padişahın merkezdeki dar bir kadronun seçimi ile belirlenmesi bu seçimde ulema vezirler ve veziri azamın önemli bir rolü vardı. Osman Gazi, Orhan Bey, Yıldırım Beyazıt bu şekilde seçildiği bilinmektedir.

Ahd: Padişah'ın belirlenmesinde ikinci usul iş başındaki hükümdarın yerine geçecek kimseyi belirlemesi yani ahd usulüdür. I. Murad, II. Murad ve Fatih bu şekilde tahta geçmişlerdir. Devletin merkezine en yakın yere atanmış olmak veliaht gösterilmesi anlamına geliyordu. Ümmetin temsilcileri sayılan ulema ve vezirlerin hükümdara biat etmesiyle, hükümdarın ümmetin tasvibiyle o makama geldiği kabul edilirdi.

Zor Kullanma: Tek Yavuz Sultan Selim'in tahta çıkışında görülür. II. Beyazıt, Şehzade Ahmet'i veliaht düşünmesine rağmen Yavuz Sultan Selim, yenicilerinde kendisini tutmasıyla zorla tahta geçmiştir.

En Büyük Evlat Kuralı(Ekberiyet): 17. Yy başlarına kadar seçim veya ahd usulü ile tahta çıkmıştır. 1617'de I. Ahmet'in ölümü üzerine çocuklarının çok küçük yaşta olması nedeniyle Şeyhülislam Esat Efendi bazı devlet adamlarının etkisiyle hanedanın en yaşlı üyesinin tahta çıkışı kuralı benimsendi. Nihayet bu usul 1876 Kanun-i Esasi ile kanunlaştırıldı.

Kardeş Katli Meselesi: Ekberiyet usulü uygulanmadan önce taht kavgalarını önlemek için ortaya çıkmıştır. Burada padişaha isyan etmiş olmak gerekmemektedir. İleride isyan etme ihtimali bulunan tüm şehzadeler yaşlarına bakılmaksızın katledilirdi. Bu uygulama ilk defa Anadolu Selçuklu Devletinde görülmektedir. Selçuklu ve Osmanlılarda padişah takdiri ile yapılan bu uygulama Fatih'in teşkilat kanunundaki hükmü ile hukuki bir zemine kavuşmuştur. Bunun en baştaki sebebi devletin hanedanın şahsi mülkü gibi görünmesi ve hükümdarın bütün çocuklarının tahta geçmede aynı haklara sahip olmasıdır. Kardeş katli uygulaması örfi hukuk uygulamasıdır ve islam hukukundaki yeri de tartışmalıdır. Osmanlı Padişahları kendi fertleri ve ailesi için kardeş katli müessesini çalıştırarak hakimiyetin ve devletin bölünmezliğini sağlamaya çalışmışlardır.

PADIŞAH'IN GÖREV VE YETKİLERİ

A. Yasama Alanında: Padişahlar kendilerini islam hukukunun uygulanmasının sağlamakla görevli hissetmiş ve İslam hukukunu devlet içerisinde uygulamaya çalışmıştır. Hanefi mezhebinin devlet içinde resmi mezhep yapmış ve evlenmeleri de mahkemelerin kontrolünün sağlanmasını sağlamıştır Osmanlı padişahları İslam hukukunun açıkça düzenlenmediği veya düzenlenmesini devlet başkanına bıraktığı alanlarda İslam hukukunun temel prensiplerine aykırı olmayacak kanunlar koymuşlardır. Bu kanunlar ile örfi hukuk denen yapıyı ortaya çıkarmıştır bu örfi hukuk kanunnameleri oluşturdu.

B. Yürütme Alanında: Padişahın en geniş yetkilere sahip olduğu alan yürütme alanıdır. Merkezi devlet anlayışının gereklerini yapmışlardır. Yürütmede en etkin organ Divan-ı Hümayun, Fatih Sultan Mehmet'e kadar divana bizzat padişah başkanlık ederdi. Kanuni döneminin sonuna kadar da askeri seferleri bizzat padişah yönetirdi.

C. Yargı Alanında: Yargı alanında padişahın önemli yetki ve görevleri vardı. Devlet Başkanı sıfatıyla bizzat yargılama görevi vardı. Daha sonra bu yetki kadılara devredilmişti. Kadıların verdiği kararların istinat ve temiz başvuruları da bu kazaskere verilmişti. Kazasker ve kadıların atamaları başlangıçta padişaha gitti, önceleri padişahın kadı atamalarında kazaskerler aracılık

ederken sonraları yani büyük kadılıklar ihdas edildiğinde Şeyhülislama yetki geçti ancak yine de padişahın bilgisi dahilinde atanıyordu.

2.Vezir-i Azam: Osmanlı Devletinde padişahın sonra gelen en yetkili görevli vezir-i azamdır. Padişah vekili olarak onun görevli ve yetkili olduğu alanlarda yetki kullanırdı. Bürokrasideki tayinler onun bilgisi dahilinde veya bizzat onun tarafından yapılırdı. Aynı durum ulemanın tayinlerinde de söz konusudur. Kazaskerler ulema tayinlerini ondan bağımsız yapamazlardı. Fatih padişahın yetkilerini ve buna paralel olarak veziriazamın etkilerini de arttırdı. Veziri Azam sadece Divanı Hümayun yönetmekle kalmaz, Salı ve Perşembe günleri de kendi konağında daha çok idari işlemlere bakardı. İkinci Divanı da yönetirdi. Veziriazamın büyük geniş yetkileri 16 yüzyılın sonlarından itibaren saray ve merkezi bürokrasinin diğer görevlilerinin müdahalesi ile zayıflamıştır. Devletin kuruluş döneminde vezirler Türk soyundan gelmekten Fatih'ten sonra kul ve devşirme sistemine geçilmiştir. Bunun nedeni Hanedan ailesinden daha güçlü bir aile yaratmama kaygısıdır. Son Türk soylu Vezir, Candarlı olmuş ve Candarlı Ailesi de hanedanı tehdit etmiştir.

DİVAN-I HÜMAYUN

Abbasilerden itibaren bütün İslam devletlerinde görülür. Bu divanların en gelişmiş Osmanlı devletinde ortaya çıkmıştır. İslamiyet öncesi kurultay geleneğinin devamıdır. Üyeleri; **1.Vezir-i Azam**, **2.Kubbealtı Vezirleri**, **3.Kazaskerler**, **4.Nişancı**, **5.Defterdar**, **6.Rumeli Beylerbeyi**, **7.Kaptan-ı Derya**, **8.Yeniçeri Ağası** olmak üzere 8 kişidir.

1.Vezir-i Azam: Devletin kuruluş yıllarında bir daha sonra sayısı 2 olan (I.Murad'dan sonra) I. Vezir'e, Vezir-i Azam veya Sadrazam denilmiştir. Divan'ın başkanıdır. Divan üzerinde büyük otoritesi vardır. Devletin genel yönetiminden sorumludur.

2.Kubbealtı Vezirleri: Divanın veziri azamdan sonra en önemli üyeleridir. Önceleri vezirler hep ilmiye sınıfından olmaktadır. Sonraları sancakbeyi, beylerbeyi gibi idari ve askeri görevlere gelenler en son Rumeli Beylerbeyi olurlar ve oradan da divan vezirliğine yükselirlerdi. Daha sonrası da diğer beylerbeyliklerinden de vezirliğe yükselinirdi. Devlet tecrübelerini divana aktarırlardı. Seferler sırasında bir vezir serdar olarak görevlendirilirdi. Genelde 3 ila 7 arasındadır. 16.yy'dan sonra Divan-ı Hümayun'un öneminin azalmış olması nedeniyle Kubbealtı vezirlerinin sayısı azaltılmış 18.yy'dan itibaren Kubbealtı Veziri olarak kimse atanmamıştır. Vezirlik sadece Kubbealtı vezirlerine has bir makam iken, daha sonraları Yemen, Mısır, Bağdat, Budin gibi yerlere Vezir Vali atanmıştır. Defterdar, Nişancı, Kaptan-ı Derya ve Yeniçeri ağalarına da vezirlik verilmiştir.

3.Kazaskerler: Yargı teşkilatının en üstündeki kişilerdir. Öncelikle askeri sınıfın hukuki ihtilaflarına bakmak üzere I. Murat tarafından kuruldu. Rumeli ve Anadolu Kazaskerleri olarak 2'ye çıkarıldı. Kazaskerler İslam hukukundaki Kadi'l-Kudatlık kurumunun fonksiyonunu da üstlendi. Kadı tayinleri ve müderris tayinleri kazaskerler tarafından yapılmaktaydı. Mevleviyet denilen büyük kadılık ve Kazaskerlerin tayinleri Şeyhülislam tarafından yapılmıştır.

4.Nişancı: Örfi hukuktan sorumludur. Padişahın berat, ferman ve belgelerine tuğra çeker. Sıradan bir görevi varmış gibi görünse de örfi hukuk alanında önemli yeri ve yetkileri vardır. Örfi hukukla ilgili norm konmasına ve değiştirilmesinde söz sahibidir. 16.yy'a kadar ilmiye sınıfından seçilmiştir. Örf-i Hukukun, Şer-i hukuk ile uyumlu olmasını sağlamıştır. Bu görevi dolayısıyla Şer-i Hukuktaki müftüye benzetilmiştir.

5.Defterdar: Mali işlerden sorumludur. Selçuklu devletinde bu görevliye müstevfi denilirdi. Önceleri tek kişi iken devletin büyümesiyle Rumeli ve Anadolu olarak ikiye bölünmüştür.

Maliye ile ilgili şikayetler defterdar tarafından dinlenir ve karara bağlanırdı. Kendi divanında da sorun dinlerdi.

6.Rumeli Beylerbeyi: En büyük idari birim olan eyaletlerin idari ve askeri amiridir. Hem idareyi yani eyaleti yönetmek hem de askeri seferlere başlarından bulunduğu birliklere katılma görevi vardı. Devletin başının, merkezinin Rumeli’de olması bu görevi çok önemli kılıyordu. Rumeli Beylerbeyi görevinden sonra Divan’a vezir olarak giriyordu.

7.Kaptan-ı Derya: Donanma komutanıdır. Sadece vezir payesi aldıktan sonra Divan-ı Hümayun üyesi olmuşlardır.

8.Yeniçeri Ağası: İstanbul’un asayişi konusunda bilgi vermek için huzura ilk o çıkardı.

DİVAN-I HÜMAYUN’UN GÖRDÜĞÜ İŞLER

Devletin en üst siyasi idari hukuki kazai organıdır. Devletin her türlü siyasi kararları Divan tarafından alınır ve yürütülür. Yabancı devletlerle ilişkiler, elçi teatisi, sulh olma, harp ilanı gibi konularda Divanı Hümayun yetkilidir. Ufak memuriyetler dışındaki tüm atamaları Divanı Hümayun yapardı. Örfi hukuk kurallarının konulmasında da Divanı Hümayun yetkileri vardı. Divanı hümayunda tartışılarak belirlenirdi. Örfi idari davalara Veziri Azam şer-i davalara da Rumeli kazaskeri bakardı.

DİVAN-I HÜMAYUN’UN ÇALIŞMA ESASLARI

Daima padişahın bulunduğu yerde toplanır, padişah olmadığında aynı üyelerle toplansa bile adı Divanı Hümayun olmazdı. Başlangıçta her gün, 16.yüzyıl ortalarından sonra 4 gün, 17.yüzyıldan sonra 2 gün, 18.yüzyıldan itibaren üç ayda bir toplanmıştır. Fatih’e kadar bizzat padişahın daha sonra ise veziriazamın başkanlığında toplanırdı. Veziri Azam bulunmadığı zamanlarda sadaret kaymakamının başkanlığında toplanırdı. Önce siyasi işler sonra vatandaş şikayetleri görüşülür ve toplantı sona ererdi. Padişahın gizlice takip edebileceği izleyebileceği için çok büyük ciddiyetle yapılırdı. Toplantıya geç gelen ya da mazeretsiz katılmayanlar değiştirilirdi. Görüşülen konular ve dinlenen şikayetler, ilgili üyeye havale edilirdi. Divan toplantısından sonra bilgi vermek ve padişahın onayını almak için padişahın huzuruna arza çıkardı. Arza ilk önce Yeniçeri ağası çıkardı. Arza çıkmak için onun vezir olması gerekmezdi. Daha sonra Kazasker girer ve Kadı tayinleri görüşülürdü, sonra da veziriazam ve vezirler girerdi.

GAYRİMÜSLÜMLER

Gayrimüslimler hem onlarla tanınan temel hak ve hürriyetler, özellikle din ve vicdan hürriyeti hem de hukuki statü bakımından özel bir yere sahiptiler. İki gruba ayrılır zimmiler ve müstemenler.

Zimmiler: Bir ülke İslam Devleti hâkimiyetine girdiği zaman yapılan anlaşma ile “Zimmet Anlaşması” eski yurtlarında yaşamaya devam ederler. Yapılan bu anlaşma ile İslam hukukunun temel esaslarına uymayı ve askerlik yapmama karşılığında cizye denilen bir baş vergisi verirlerdi. İslam Devleti de bu zimmilerin can ve mal güvenliğini garanti altına alırlardı. Can ve mal güvenliği her türlü tecavüze karşı korunmuştur. Müslümanlardan farklı bir işleme tabi tutulmamışlardır.

Din ve Vicdan Hürriyeti: Bu hürriyet gayrimüslimler için inançlarını koruma ve bunu ifade etme özgürlüğünü içine alır evrensel bir din olan Müslümanlıkta, Müslümanlığa bir davet olmasına karşın zorlama yoktur. Dört halife döneminde bile zimmet anlaşmalarıyla dini inanç ve ibadet özgürlüğü sağlanmıştır. İslam dininde Cihat anlayışının dini zorla kabul ettirme

olmadığı görülmektedir. Hatta gayrimüslimlerce dini inançlarını ibadet ve ayinlerini serbestçe yapabilme imkânı vardı. Sulh anlaşmasıyla ele geçirilen yerlerdeki mabetlere de dokunulmamıştır. Sadece namaz saatlerinde çan çalmaları yasaklanmıştır. Dinlerini çocuklarına öğretmen imkânı da sağlanmıştır.

Zımnilerin Hukuki ve Kazai Statüsü

İslam hukukunda belli alanlarda zimmilere hukuki ve kazayı bir otonom tanınmıştır. İslam hukukunda genel prensip mülkilik prensibidir. Yani bir islam ülkesinde bulunan herkes dinleri ne olursa olsun İslam hukukuna tabidir. Ancak Kuran-ı Kerim'de de belirtildiği üzere gayrimüslimlere bazı hukuki muamelelerinde kendi hukuklarını tabi olma imkanı verilmiştir. Bu imkan din ve vicdan hürriyeti ile ilgilidir. Devletin hakimiyet hakkı ve kamu düzeni ile yakından ilgili olduğu düşünüldüğü için ceza hukuku sahasında adli ve hukuki muhtariyet fikrinden uzaklaştırılmış, adli ve hukuki muhtariyet daha çok medeni hukukla sınırlanmıştır. Hatta daha da sınırlanarak şahsiyet ile sınırlanmıştır. Esas prensip mülkilik olmakla birlikte onlara hukuki ve kazai muhtariyet verilmesinin nedeni, din ve vicdan özgürlüğüdür. Çünkü taraflar isterlerse İslam hukukuna da tabi olabiliyorlardı. Zımnilerin sayısı İstanbul'un fethinden sonra artmıştır. Gayrimüslimlere tanınan bu muhtariyet belirli ölçüde otonom gruplar haline dönüşmesi sonucu "millet" ismi verilen grupları ortaya çıkarmıştır. Ortodoks, Rum milleti, Sırp milleti, Bulgar milleti, Ermeni milleti, Yahudi milleti gibi. Milletbaşı denen dini reisler bu milletlerin hem dini hem de hukuki temsilcisi olarak Osmanlı Devleti'ne karşı sorumludur. Bu milletlere tanınan muhtariyetler(hukuki ve kazayı) 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması'ndan itibaren milletlerarası hukuk konusu olmuş, 1856 ıslahat fermanıyla da milletlerarası camiaya taahhüt olarak ortaya çıkmıştır.

Müste'menler: Müstemener arasında islam ülkesi tebaası olmayıp geçici bir süre için izinli olarak İslam ülkesinde olan yabancılardır. Statüleri bakımından zimmilere benzerlik gösterirlerdi. 1535 yılında kapitülasyonlar ile Fransız tebaası tüccarların her türlü hukuk ve ceza davalarında Fransız konsolosluk mahkemelerinin yetkisi kabul edilmiştir. Bu mahkemeler müstemener arasındaki anlaşmazlıklarda da normal yargı mercii olmuştur. Müstemenerlerle Osmanlı tebaası arasındaki anlaşmazlıklarda ise kural Osmanlı mahkemelerinin yetkili olmasıdır. Ancak zaman zaman aksi uygulamalarda görülmüştür. Kimi zamanda davalar Divanı Hümayunda görülmüş ve elçilikten bir görevli hazır bulunmuştur. Bu durumlar Osmanlı'nın hakimiyet haklarına zarar verdiği düşünüldükçe kaldırılmak istenmiştir. Ancak devletin zayıflamış olması buna izin vermedi. 1914 yılında kapitülasyonları ilga ederek konsolosluk mahkemeleri kaldırmıştır. İster Zimni olsun ister Müste'men Lozan anlaşmasıyla sahip oldukları hukuki ve yargısal(kazai) ayrıcalıklar sona ermiştir.

CEZA HUKUKU

Ceza hukuku(ukubat) bölümlü klasik İslam Hukuku(fıkıh) kitaplarının en önemli bölümüdür. Ancak umumi esaslarının belirlenmesi yerine meselecî yani kazuistik metotla yazılmıştır.

Suç Nedir? Suç İslam hukuku bilginlerinden Maverdi ve Ebu Ya'la El Ferra tarif ettiği haliyle;"Allah Teala'nın had ve tazir cezaları ile işlenmesini yasakladığı hukuka aykırı fiillerdir." Abdulkadir Udeh'in tarifine göre ise;"Suç yapılması yasaklanan ve karşılığında ceza getirilen bir fiili yapmak ya da yapılması istenen ve terki cezalandırılan bir fiili terk etmektir."

A. HAD – KISAS – TAZİR

İslam hukukunda en yerleşmiş ayırım had kısas ve tazir ayırımıdır.

Had Suçları; Cezası Allah ve Peygamber tarafından belirlenmiş suçlardır. Bu tanıma kısas suçları da girmektedir. Çünkü kısasında cezası Allah ve Peygamber tarafından belirlenmiştir. Bu tanım geniş anlamda had suçlarını tarif eder. Dar anlamda had suçları ise; Cezası Allah ve Peygamber tarafından belirlenen ve Allah haklarına yönelen suçlardır. Suçun Allah haklarına yönelik olması suçun İslam kamu hukukuna yönelik olduğunu anlatır. Hırsızlık, zina ve zina iftirası hat suçlarına girer.

Kisas Suçları; İslam kamu hukukuna yönelik bir tecavüz olmakla birlikte şahıs haklarına yönelik bir tecavüz bulunmaktadır. Şahıs haklarına yönelik yönü daha ağır basmaktadır. Bu yönüyle hat suçlarından ayrılır. Yani kısas suçları cezası Allah ve Peygamber tarafından belirlenen ve şahıs haklarına yönelik suçlardır. Öldürme ve müessir filler de buna dahildir.

Tazir Suçları; Cezası şarih “Allah ve Peygamber” tarafından belirlenmemiş, düzenlenmesi devlet başkanına veya hakime bırakılmış suçlardır. Bu suçlar içerisinde Allah'a yönelik suçlar olduğu gibi şahıs haklarına yönelik suçlar da bulunmaktadır. Had ve kısas suçları sınırlı sayıda olmasına rağmen tazir suçları sınırsızdır.

HAD – KISAS – TAZİR AYRIMININ SONUÇLARI

1. Had ve kısas suçlarının cezaları tek ve sabit olan suçlardır. Suçlarda hakimın takdir yetkisi yoktur. Tazir suçlarında hakimın takdir yetkisi kullanacağı bir üst ve bir alt sınırı vardır.
2. Had suçları, Allah'a yönelik olması nedeniyle şikayete bağlı değildir. Resen soruşturulur. Kısas suçları şikayete bağlı kılınmıştır. Had suçlarından olan zina iftirası ve hırsızlık istisnadır. Kısas suçlarında bazen şikayet edecek kimsenin bulunmaması ya da suçun Allah'a yönelik olması halinde suç devlet tarafından soruşturulur. Tazir suçlarında ise Allah'a yönelik suçlar resen şahıs haklarına yönelik olanlar takibi şikayete bağlıdır.
3. Had suçlarında mağdurun ve devlet başkanının suçluyu affetmesi sonucu etkilemez. Kısas suçlarında mağdurun veya bir yakınının affetmesi cezası tamamen ortadan kaldırmaz. Affedilse bile devlet uygun bir tazir cezası ile cezalandırır. Tazir suçlarında ise mağdurun veya devlet başkanının suçluyu affetmesi etkilidir.
4. Had ve kısas suçlarında hafifletici sebepler dikkate alınmaz. Tazir suçlarında ise hafifletici sebepler dikkate alınır.
5. Zamanaşımı had suçlarında geçerli, kısas suçlarında geçerli değildir.

ALLAH(İSLAM KAMU) HAKLARINA YÖNELİK SUÇLAR - KUL ŞAHIS HAKLARINA YÖNELİK SUÇLAR

Allah(İslam kamu) haklarına yönelik suçlar derken kamu düzeni ve kamuyu ilgilendiren haklar kastedilmektedir. Bu suçlar belli bir şahsa değil, herkese yönelen suçlardır. Bir suç söz konusu olduğunda esasen Allah ve Peygamber'i tarafından konulan özel veya genel bir hüküm kastedilmektedir. Dolayısıyla bu suçları Allah'a yönelik saymalıyız. Bunun aksi ise suçların bir kısmı doğrudan doğruya yada dolayısıyla bir şahsa zarar vermektedir. Dolayısıyla bazen Allah Hakkı(İslam kamu) ihlali ağır basan suçlar ile, şahıs(kul hakkı) ihlal eden suçların dörtlü ayrı mı yapılmaktadır.

1. Halis Allah Hakları
2. Allah ile kul hakkı müşterek olup, Allah hakkı ağır basanlar
3. Allah ile kul hakkı müşterek olup, kul hakkı ağır basanlar.

4. Halis kul hakları

Had suçları esas itibariyle Allah(Kamu) haklarına yönelik suçlardır. Bunlardan zina iftirası tartışmalıdır.

Kisas suçları, şahıs haklarına yönelik suçlardır.

Tazir suçları ise her iki hakka yöneliktir.

Bu ayrım sonucunda Allah'ın haklarına yönelik suçların mağdur tarafından affedilememesi, şahıs haklarına yönelik suçların ise affedilebilmesi. Şikâyet tabi olmaları yönünden şahsa yönelik olan kisas suçları şikâyet tabi iken, Allah'a yönelik had suçları resen soruşturulur(Sadece hırsızlık ve zina iftirası had suçu iken şikâyet tabidir.)

VİZE SORULARI

1.Osmanlı'da kölelik ve carie kavramlarını açıklayınız.

Köleliğin kavramsal anlamı ve köleliğin doğumu savaş hukukunda gelmektedir. Kölelik savaşta yenenlerin yenilenleri tahakkümü altında olmasıdır. Osmanlılarda da köleliğin kaynağı savaştır. Savaşın kazanılmasına müteakip kaybeden tarafın sağ kalan askerleri için 3 seçenek vardır. A.Öldürmek, b.Serbest bırakma(Bedeli karşılığında), c.Köle yapmak

Köle olarak tutulan askerler belli hizmetlerde kullanılırdı. Bir süre sonra onlarda Müslüman olurlardı. Meşhur şeyhülislam Molla Hüseyin bile Fransız asıllı bir kölenin oğludur. Osmanlılarda kölelerin ilim ile uğraşmalarına izin verilirdi. Osmanlılarda köleler iş gücü olarak kullanılırdı. Savaşta elde edilen ganimetlerin 1/5'i devlete, 4/5'i ise savaşan yenicilerle bırakılırdı. Devlete kalan savaş esirleri köleleri Osmanlılar kabiliyetli olanları devlet adamı ve asker olarak yetiştirirdi. Osmanlılarda köle hukuku vardı. Ancak Avrupa'da ve Amerika'da böyle bir durum yoktur. Osmanlılar köleleri yardımcı olarak kullanmışlar ve belli bir süre sonra da azatlamışlardır. Genel kural olarak kölenin hiçbir hukuki ehliyeti yoktur. Ancak uygulamada sahibi ile anlaşılan köle onunda desteğini alarak iş yapmış mal sahibi olmuş ve zenginleşmiştir. Bazı kölelerde efendisinin iş yerinde çalışmak suretiyle birçok hukuki işlemde yapabilir. Efendilerinin izniyle de evlenebiliyorlardı. Kölenin evlendiği kadın hür ise çocukları da hür olur. Evleneceği kadın köle ise doğacak çocuklarda köle olur. Köleler Osmanlı toplumunda dışlanan kimseler değildi. Hür bir insanı öldüren kişiye verilen ceza ile bir köleyi öldüren verilen ceza aynıdır. Osmanlılarda köle vasi ve vekil olabilmektedir. Osmanlılarda sosyal hayatın her alanında köleler mevcuttu. Köleye kötü davranmak, dövmek ve eziyet etmek yasaktı. Evlerin ve ailenin bir ferdi gibi görünürdü. Evdeki kadın kölelere de carie adı verilir. Cariyeleri erkek köleler ile evlendirebileceği gibi kendi de evlenebilir. Kendi evlendiğinde doğacak çocuk hür olur. Efendi öldüğü zaman evlendiği carie(köle) azatlanır. Osmanlılar İngiltere'den sonra köle ticaretini yasaklayan ikinci devlettir. 1846'da Sultanme c id yasaklamıştır.

2.İslamiyet öncesi töre kavramını açıklayınız.

İslamiyet öncesi eski Türklerde sosyal e hukuki kuralların bütününe töre denirdi. Töre kavramı eski Türklerde çok önemli bir yere sahipti. Bugünkü anlamda örf adet hukuku İslamiyet öncesi töre adıyla anılırdı. Töre üç şekilde oluşmaktadır. a) Halk arasında var olan örf ve adetler belirli bir süre sonra hukuki karakter kazanırdı. b) Hakanın iradesiyle c)Kurultayda alınan karar ile.

3.İslam Hukukunun özellikleri nelerdir açıklayınız.

İslam Hukuku; İslam dininin koymuş olduğu kurallardan oluşan bir hukuk sistemidir. İslam hukukunun temel kaynakları; kitap, sünnet, icma ve kıyastır.

Kitap: Kuran-ı Kerimdir. Bir hukuki problemi çözmek için ilk başvurulacak kaynaktır. Hz. Muhammed'e 23 yıllık Peygamberlik hayatı boyunca bölüm bölüm gelmiştir. Kuran-ı Kerim islam hukukunun temel kaynağı olmakla birlikte sistematik bir hukuk eseri değildir. Kuran-ı kerim'in hukukla ilgili ayetleri islam hukukçuları tarafından yorumlanmıştır(Fıkıh).

Sünnet: Hz. Peygamberin sözleri, davranışları veya başkalarının söz ve davranışlarını onaylamasıdır.

a) Fıili Sünnet: Hz. Peygamberin davranışları

b) Sözlü Sünnet: Hz. Peygamberin sözleri

c) Takriri Sünnet: Başkalarının söz ve davranışlarını onaylaması.

İcma: İslam hukukçularının herhangi bir dönemde hukuki bir mesele üzerine görüş birliğine varmasıdır. İcma'da esas itibarıyla kitap ve sünnete dayanmalıdır. Belli bir konuda bütün hukukçular aynı görüşte ise Sarıh(açık) icma, bütün hukukçular aynı görüşte değil ise sükutî(zımnî) icma denir.

Kıyas: Herhangi bir hukuki mesele hakkında, kitap sünnet ve icmada herhangi bir hüküm yoksa hakkında hüküm bulunan başka bir olaydaki hükmün çözülmek istenen olaya benzetilmesi suretiyle çözümlenmesidir.

4.Kaza ve Fetva kavramlarını açıklayınız.

Fetva: Dini ve hukuki sorulara verilen cevaplardır. Fetva vermek için merkezi bir otorite tarafından tayin edilmek gerekmeyp hukuk bilgisi sahibi olmak yeterli idi. Halkın dini, hukuki bilgisi olan kişilere başvurarak fetva almaları bir kısım hukuki problemlerin mahkemeye gitmeden çözülmesine yarıyordu. Bu nedenle Osmanlı devletinde vilayet, sancak ve kaza gibi yerleşim yerlerine merkezi otorite tarafından kadılar atandığı gibi müftülerde atanmıştır. Zaman zaman fetva kadılar tarafından da istenmiştir. Özellikle şeyhülislam tarafından verilen fetvaların ağırlığı fazlaydı. Fetvanın uygulanmasını padişah emrederse kadılar için bağlayıcı hale gelirdi.

Kaza ise: yargı alanını ilgilendirdiği için devlet otoritesini temsil eden kadının mahkemeye intikal eden bir davada verdiği kararın taraflar için bağlayıcı olmasını belirtir. Kaza bir yargılama faaliyetidir. Ortaya çıkan uyuşmazlıkların usulüne uygun olarak hakim(kadı) tarafından hükme bağlanmasıdır.

5.Töre, Hakan, Kurultay nedir?

Töre: İslamiyet öncesi eski Türklerde sosyal hukuki kuralların bütününe töre denirdi. Bugünkü anlamda örf adet hukuku İslamiyet öncesinde öre olarak anılırdı. Töre üç şekilde oluşmaktaydı.
a.Halk arasında var olan örf ve adetler belirli bir süre sonra hukuki karakter kazanırdı.
b.Hakanın iradesiyle,

c.Kurultayda alınan karar ile

Hakan: Eski Türk devletlerinde Allah tarafından kendisine kut(siyasi hakimiyet) verilmiş ve Türk milletini idare etmek için görevlendirilmiş ulu kimsedir. Hakanlık devleti kuran aile içinde irsi bir özellik taşır. Hakan;siyasi idari ve askeri yetkilerle donatılmıştır.

-Komutanları belirler, -kumanda eder, -ilahi yetkileri vardır, -kanun koyma yetkisi vardır, -yönetim saltanat şeklindedir, -yargılama yapar, -devletin sancağı sayılan ve kutsal kabul edilen altın kurt başı hakanın çadırı otağı ya da sarayının önünde tutulur.

Eski Türk devletleri Merkeziyetçi birer monarşidir. Boy beylerinin varlığı merkeziyetçi yapıyı yumuşatmaktadır. Kea kurultay ve töre hakanın iktidarını sınırlamaktadır.

Kurultay: Türk devletlerinin işleyişinde kurultay, toy, devlet meclisi denen toplantılar yapıldı. Devlet bünyesindeki aşiret ve boylarını katılım ile oluşur. Hem devlet işlerinin görüşüldüğü siyasi ve askeri bir meclis hem dini ayin ve ibadetlerin yapıldığı tören hem de bazı eğlencelere sahne olan bir şölendi.

-Yılın 1. 5. Ve 9. aylarında olmak üzere üç kez hakanın sarayında yapıldı.

-2.toplantıda hakana bağlılık belirtilir, toplantıya katılmayanlar için bağlılığından şüphe duyulurdu.

-3.Toplantıda askeri konular görüşülürdü.

-Yasama görevi görür alınan siyasi ve askeri kararlar hakamı bağlardı.

6.İslam Hukukunda Kuran-ı Kerim'in özellikleri nelerdir?

Kuran-ı Kerim islam hukukunun ilk ve en önemli kaynağıdır. İslam hukukçusu bir hukuki problemi çözmek isterse ilk kaynaktır. İlgili hüküm varsa uygulanacak kural o dur. Hz. Peygamberin 23 yıllık Peygamberlik hayatı boyunca bölüm bölüm gelmiştir her bağımsız bölüme sure, sureleri oluşturan cümlelere de ayet denir. Kuran-ı Kerim geldikçe o günkü yazı malzemeleriyle yazılıyor ve Müslümanlarca ezberleniyordu. Peygamberin hayatı boyunca vahiy devam ettiği için kitaplaştıramamıştır. Kuran-ı Kerim islam hukukunun temel kaynağı olmakla birlikte bir hukuk sistematigine sahip değildi. Hukuk kuralları koymanın yanında Allah'ın varlığını birliğini anlatan inanç esaslarını belirten kısımları da vardır. Hukuki esasların bir kısmı genel prensipler, bir kısmı özet bir kısmı da çok ayrıntılı ele alınmıştır. Kuran'ı Kerim'deki hukuk ile ilgili ayetlerin islam hukukçularınca yorumlanmasına fıkıh denir.

7.İstihsan, İstishab, Sahabe Fetvası nedir?

İstihsan: Kıyasla(açık kıyas) sabit olan bir hükümden ayrılıp, başka bir kıyasa(gizli kıyasa) başvurma işlemidir. Özel bir meselede genel kurallardan ayrılarak başka bir kuralın benimsenmesidir.

Sahabe Fetvası: Sahabe ve Hz. Peygamberi gören ve bir süre onunla birlikte olan kimselerdir. Bu insanların hukuki görüşleri kitap, sünnet ve icmanın bulunmadığı durumlarda hukuk kaynağı olarak kabul edilmiştir. Sahabenin ittifak ettiği konular bağlayıcıdır ve bunlar icma dır.

İstishab: Geçmişte sabit olan bir hükmün sonradan değiştiği bilinmiyorsa ve/veya değiştiğine dair bir delili bulunmuyorsa aynı kalmasına hükmetmektir. Yani daha önce varlığı bilinen bir durumun aksine delil bulunmadıkça varlığını koruduğuna hükmetmektir. Yani karinedir.

8.Tebyin, tahsis, inşa, tekzid nedir?

Tebyin: İslamda Hz. Peygamberin görevlerinden biri de “tebyin”dir. Tebyin beyan etmek, açıklamaktır. İzah etmek ve gerçeği ortaya koymak demektir. Bütün Peygamberler bunu yapmıştır. Hz. Muhammed'de tebliğ ettiği vahyin içeriğini açıklamıştır. İnsanların sorularına cevaplar vermiştir. Ayetleri anlamalarına yardımcı olmuştur.

Tahsis: İslam Hukuk metodolojisinde “daraltıcı yorum” anlamına gelir. Tahsis bir fıkıh usulü terimidir. Lafzın anlamının bu lafız kapsamına giren fertlerden bir kısmıyla sınırlandırılmasını ifade eder.

İnşa: Yeni bir kural yapmadır. Bir hukuki meseleyi çözmek için daha önce hiç bilinmeyen yeni bir kural koyma işlemidir.

Tekzip: Yalanlamak. Bir işe inanmayıp inkar etmek. Yalan olduğunu söylemek. Haber veya sözün gerçek olmadığını bildirmek, yalan olduğunu açıklamak, tekzip etmek.

FİNAL SORULARI

1. İslamiyet öncesi evliliği açıklayınız?

Evlenme: Taraflar evlenme konusunda anlaşınca kızın ailesine dönecek kalını tespit ederlerdi. Evlilikten önce nişanlılık dönemi vardır. Türklerde ölen babanın ikinci eşi ile oğlun yada yenge ile küçük kardeşin evlenmelerine de rastlanmaktadır.

Kalın: Evlenme anında kızın ailesine yapılan ödemedir. Düğün bu ödeme yapılırca olurdu. Bu miktar sosyal ve iktisadi duruma göre belirlenir ve dört bölümden oluşur. Bunun bir satış bedeli olduğunu iddia edenler de olmuştur.

1.Karal Mal: Söz kesme anında kız babasına verilen, çeyiz hazırlamakta kullanılan maldır.

2.Yelü: Nişanlı erkeğin ilk ziyaretinde verdiği hediyedir.

3.Tüy Mal: Düğün masraflarına katılmak için verilen maldır.

4.Süt Hakkı: Kızın annesine damat tarafından verilen hediyedir.

2. Divan-ı Hümayum Üyelerini yazarak açıklayınız?

1.Vezir-i Azam, 2.Kubbealtı Vezirleri, 3.Kazaskerler, 4.Nişancı, 5.Deftardar, 6.Rumeli Beylerbeyi, 7.Kaptan-ı Derya, 8.Yeniçeri Ağası

1.Vezir-i Azam: Devletin kuruluş yıllarında bir daha sonra sayısı 2 olan (I.Murad'dan sonra) I. Vezir, Vezir-i Azam veya Sadrazam denilmiştir. Divan'ın başkanıdır. Divan üzerinde büyük otoritesi vardır. Devletin genel yönetiminden sorumludur.

2.Kubbealtı Vezirleri: Divanın veziri azamdan sonra en önemli üyeleridir. Önceleri vezirler hep ilmiye sınıfından olmaktadır. Sonraları sancakbeyi, beylerbeyi gibi idari ve askeri görevlere gelenler en son Rumeli Beylerbeyi olurlar ve oradan da divan vezirliğine yükselirlerdi. Daha sonrası da diğer beylerbeyliklerinden de vezirliğe yükselirdi. Devlet tecrübelerini divana aktarırlardı. Seferler sırasında bir vezir serdar olarak görevlendirilirdi. Genelde 3 ila 7 arasındadır. 16.yy'dan sonra Divan-ı Hümayun'un öneminin azalmış olması nedeniyle Kubbealtı vezirlerinin sayısı azaltılmış 18.yy'dan itibaren Kubbealtı Veziri olarak kimse atanmamıştır. Vezirlik sadece Kubbealtı vezirlerine has bir makam iken, daha sonraları Yemen, Mısır, Bağdat, Budin gibi yerlere Vezir Vali atanmıştır. Deftardar, Nişancı, Kaptan-ı Derya ve Yeniçeri ağalarına da vezirlik verilmiştir.

3.Kazaskerler: Yargı teşkilatının en üstündeki kişilerdir. Öncelikle askeri sınıfın hukuki ihtilaflarına bakmak üzere I. Murat tarafından kuruldu. Rumeli ve Anadolu Kazaskerleri olarak 2'ye çıkarıldı. Kazaskerler İslam hukukundaki Kadi'l-Kudatlık kurumunun fonksiyonunu da üstlendi. Kadı tayinleri ve müderris tayinleri kazaskerler tarafından yapılmaktaydı. Mevleviyet denilen büyük kadılık ve Kazaskerlerin tayinleri Şeyhülislam tarafından yapılmıştır.

4.Nişancı: Örfi hukuktan sorumludur. Padişahın berat, ferman ve belgelerine tuğra çeker. Sıradan bir görevi varmış gibi görünse de örfi hukuk alanında önemli yeri ve yetkileri vardır. Örfi hukukla ilgili norm konmasına ve değiştirilmesinde söz sahibidir. 16.yy'a kadar ilmiye sınıfından seçilmiştir. Örf-i Hukukun, Şer-i hukuk ile uyumlu olmasını sağlamıştır. Bu görevi dolayısıyla Şer-i Hukuktaki müftüye benzetilmiştir.

5.Deftardar: Mali işlerden sorumludur. Selçuklu devletinde bu görevliye müstevfi denilirdi. Önceleri tek kişi iken devletin büyümesiyle Rumeli ve Anadolu olarak ikiye bölünmüştür. Maliye ile ilgili şikayetler defterdar tarafından dinlenir ve karara bağlanırdı. Kendi divanında da sorun dinlerdi.

6.Rumeli Beylerbeyi: En büyük idari birim olan eyaletlerin idari ve askeri amiridir. Hem idareyi yani eyaleti yönetmek hem de askeri seferlere başlarından bulunduğu birliklere katılma görevi vardı. Devletin başının, merkezinin Rumeli'de olması bu görevi çok önemli kılıyordu. Rumeli Beylerbeyi görevinden sonra Divan'a vezir olarak giriyordu.

7.Kaptan-ı Derya: Donanma komutanıdır. Sadece vezir payesi aldıktan sonra Divan-ı Hümayun üyesi olmuşlardır.

8.Yeniçeri Ağası: İstanbul'un asayişi konusunda bilgi vermek için huzura ilk o çıkardı.

3. Osmanlı'da evliliğin sonuçları

A) Mehir: Evlenecek erkeğin eşine verdiği ya da vermeyi taahhüt ettiği para yahut maldır. Evlenen kadın mehir'e hak kazanır. Mehir yalnızca kadının tasarrufundadır. Mehir evlenilen kadına verilir. Kadın ya da başlık kadının ailesine verilirdi. Mehir evlilikten sonra ödenebilirken kalın ya da başlık evlilikten önce ödenir. Hanefilere göre mehir en az 10 dirhem miktarı gümüş maliklerde 3 dirhem miktarı gümüş, Şafii ve Hanbeli de mehir için asgari bir miktar yoktur. Mehir 2'ye ayrılır.

a. Mehir-i Müsemma: Tarafların üzerinde anlaştıkları mehirdir.

b.Mehir-i Misli: Kızın babası tarafında benzer şartlardaki kadınlara bakarak takdir edilen mehirdir. Mehir peşin ya da taksitle ödenebilir.

B) Nafaka: İslam hukukunda eşin bütün masrafları kocaya aittir. Kocanın nafaka borcuyla yükümlü olabilmesi için gerekli bir nikah akdinin yanında kadının fiilen evliliğe hazır olması da gerekir. Koca karısına olan nafaka yükümlülüğünü yerine getirmez ise hakim tarafından nafaka takdir edilir. Koca bu takdir edilen nafakayı ödemek zorundadır.

4. Kıyas, İcma, Örf, İstihsan (Karine) açıklayınız.

İstihsan: Kıyasla(açık kıyas) sabit olan hükümlerden ayrılıp, başka bir kıyasa (gizli kıyas) başvurma işlemidir. Ya da özel bir meselede genel kuraldan ayrılıp farklı bir kural benimsemektedir.

Kıyas: Hakkında herhangi bir hüküm bulunmayan hukuki meselelerin hakkında hüküm bulunan başka bir hukuki meseleye benzetilmesidir. Hüküm bulunmayan meseleye fer-i bulunana, asıl aralarındaki ortak nedene illet, sonuca da hüküm denir.

İcma: Kuran'da ve sünnette olmayan konularda islam hukukçularının hukuk bir mesele üzerinde herhangi bir dönemde görüş birliğine varmalarıdır. İcma'nın kitap ve sünnete dayanan perspektif icra bir tür içtihadı birleştirme kararıdır ve bağlayıcıdır. İcma 2'ye ayrılır. Sarıh icma ve sukuti(zımnı) icma. Sarıh icma bir konuda tüm hukukçuların açıkça görüş bildirmeleri ve bu görüşlerinin aynı noktada birleşmesi sukut-i icma bazı hukukçuların görüş bildirmeleri diğerlerinin karşı çıkmalarıdır.

Örf: İnsanların sürekli olarak yapa geldikleri işlere demir, kitap, sünnet ve icmanın durumlarda hukuk kaynağı olmuştur. Örf ve adet in yerel nitelikler taşıması kuralın yorumlanmasında da etkili olmuştur.